

Részletes tájékoztatást kapunk a kötetből a British Councilra vonatkozóan. Ez a szervezet 1934 óta igyekszik az Egyesült Királyságot külföldön jobban megismertetni, a nemzetközi kulturális együttműködést előmozdítani.

A kötet jelentősége, hogy az angol tudományos társaságokról az egyéb forrásoknál lényegesen nagyobb áttekintést nyújt. Ha összehasonlítjuk pl. a nálunk széles körben ismert és használt *World of learning*-gel, ezt pontosan le is mérhetjük. Az irodalom, bibliográfia, nyelvészet területéről a *World of learning* 31 intézményt sorol fel, jelen kötetünk 65-öt (s a csak itt található között szerepel pl. a Keats-Shelley Memorial Association, az Institute of Journalists,

a British Drama Leage, az International Phonetic Association, a The British Society of Aesthetics stb.). A kémiai tudományok területén 8-cal szemben 15-öt, a történet és régészet terén pedig 18-cal szemben 37 társaságot ismertet. A különbség a két kiadvány között azonban nemcsak a felsorolt társaságok számában van, hanem az egy-egy társaságról közölt adatok részletességében. Sokkal pontosabb a kiadványok felsorolása is a jelen kötetben. Eppen ezért igen jól használható tájékoztatási forrásként tarthatjuk nyilván, s reméljük, az első kötetet továbbiak követik, amelyek a beálló változások feldolgozásával mindig friss adatokat nyújtanak.

SZENTMIHÁLY ANDREA

BIBLIOGRÁFIÁK

Újabb kurrens könyvtárügyi bibliográfiák.

A világ minden táján egyre növekvő könyvtárügyi irodalomban a tájékozódást maguk a könyvtárosok segítik elő azzal, hogy éppúgy, mint más szakágazatokban, kurrens bibliográfiákat, dokumentációs kiadványokat és referáló szemléket bocsátanak ki. Minthogy az utóbbi időben az ilyenfajta kiadványok száma növekvőben van, és mivel Magyarország is belépett azoknak az országoknak a sorába, amelyek folyamatosan regisztrálják a megjelenő könyvtárügyi szakirodalmat, időszertűnek tűnt, hogy rövid áttekintést adjunk ezekről a sajtótérmekekről. A régebbi könyvtárügyi kurrens bibliográfiákat csak futólag érintjük, de valamivel bővebben ismertetjük az új kiadványokat. Nem foglalkozunk viszont a könyvtárügyi szakfolyóiratok bibliográfiai rovataival, amelyek eléggé ismertek, hasznosságuk is nyilvánvaló, és valószínű, hogy az önállóan megjelenő kurrens szakbibliográfiák sem fogják ezeket a folyamatos tájékoztatásokat helyettesíteni. Elegendő, ha pl. a *Zentralblatt für Bibliothekswesen*, a *Bulletin des Bibliothèques de France* vagy az *Unesco Bulletin for Libraries* friss bibliográfiai rovataira gondolunk.

A régebbi kurrens bibliográfiák közül egyik legfontosabb az angol könyvtáros-egyesület kiadásában évente négyyszer megjelenő *Library Science Abstracts*, amely 1964-ben már a 15. évfolyamába lépett. Bár az anyag kiválasztását bizonyos konzervativizmus jellemzi, és így pl. a modern dokumentációval foglalkozó irodalmi termékeket általában nem regisztrálja, a bő

annotációk, a jó kiállítás, az áttekinthető elrendezés igen alkalmassá teszi a kiadványt arra, hogy belőle gyorsan tájékozódjunk a világ legfontosabb könyvtárügyi szakcikkeiről. Az amerikai *Library Literature* nem referáló szemle, hanem az egyszerűbb megoldást választó címbibliográfia, amely azonban az angollal ellentétben nemcsak a folyóiratcikkeket, hanem az önálló kiadványokat is felveszi, és ugyancsak az angollal ellentétben sűrűbben közöl magyar tételeket is.

A Szovjetunióban három különféle könyvtárügyi és dokumentációs szakbibliográfia jelenik meg. A Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtára (VGBIL) kiadja az *Informacija o Bibliotecnom Delo i Bibliografii za Rubezsom* c. periodikát, amely céljában és tartalmában a mi *Könyvtári Figyelő* c. folyóiratunkhoz hasonlít. Elsősorban a külföldi szakirodalomból közöl szemléket, de a külföldön megjelenő szovjet vonatkozású könyvtári szakirodalomról is tájékoztat. A Lenin Könyvtár évente négyyszer jelenteti meg a *Bibliografija i Bibliotekovedenija* c. szakfolyóiratot, amely 4–5 évvel ezelőtt még csak szovjet kiadványokról tudósított, újabban azonban már a külföldi irodalmat is felsorolja, bár nagy késéssel. Igen fontos a Szovjetunió Tudományos Tájékoztatási Intézete (VINITI) által kibocsátott *Referativnij Zsurnal*, amelynek *Naucsnaia i Technicseskaja Informacija* c. alsorozata évente hatszor igen nagy mennyiségű cikkanyagot közöl hosszabb-rövidebb annotációval, néha egy-egy cikk tömör fordítását is adja, és átfogja a műszaki könyvtárügy bel- és

külföldi irodalma mellett a modern tájékoztatási, dokumentációs és gépi adatfeldolgozási szakirodalmat is.

Franciaországban a már említett könyvtárügyi szakfolyóiraton kívül az Union Française des Associations de Documentation *Bulletin*-je tartalmazza a legnagyobb teljességgel a hazai és a külföldi dokumentációs szakirodalmat. Az új kurrens könyvtárügyi bibliográfiák közé tartozik az olaszországi könyvtárosegyesület kiadásában, a tájékoztató közlöny mellékleteként 1962 márciusától kezdve negyedévente megjelenő *Biblioteche Speciali e Servizi d'Informazione. Notiziario e Indice Bibliografico*. A kiadvány a maga saját szakrendjében közli a bel- és külföldi cikkek és önálló kiadványok címeit, ezekhez címfordítást és gyakran rövid annotációt közöl. Beszámol ezenkívül az újonnan induló szakfolyóiratokról, naptári része pedig a könyvtárügy és a dokumentáció nemzeti és nemzetközi konferenciáiról és összejöveteleiről. Elindulása óta már több változáson, fejlődésen ment át. Magyar tételeket is közlöt már eddig, ha nem is nagy számban. (Részletesebb ismertetését ld. a *Könyvtári Figyelő* 1964. 1—2. számában.)

Csehszlovákiában két orgánus is megjelenik: *Novinki Knihovnické Literatury*, amely a külföldi könyvtári szakirodalom viszonylag szűk területét fogja át és a *Přehled Knihovnictvy Literatury*, amely a szlovákiai könyvtári irodalomról ad számot. A lengyelországi *Bibliografja Bibliografii i Nauki Ksiazce* c. évenként megjelenő kiadvány a hazai irodalmat regisztrálja. Jugoszláviában a *Bibliotekar* c. folyóirat az egyes évfolyamok 5. számaiban közli a hazai könyvtárügyi és dokumentációs szakirodalom anyagát.

Külön figyelmet érdemel a Német Demokratikus Köztársaság könyvtárainak új kollektív vállalkozása, amely a *Dokumentationsdienst Bibliotheksvesen* címmel egy nagyszabásúnak ígérkező vállalkozásként nemrég indult el, és annyiban tér el az eddig felsoroltaktól, hogy DIN A 6 formájú kartonokon jelenik meg, amelyek bel- és külföldön bárki által megrendelhetők. Az új szolgáltatás egyébként jó példa a szervezésre és a könyvtárak közötti együttműködésre is, mert majdnem valamennyi nagy német demokratikus tudományos könyvtár részt vesz a könyvtárügyi szakirodalom figyelésében és az eléggé bőséges annotációk elkészítésében. A figyélőszolgálat kiterjed mind az önálló kiadványokra, mind pedig a legfontosabb 100 hazai és külföldi könyvtárügyi folyóiraatra. Az előbbieket feldolgozását a Deutsche Bücherei, a Deutsche Staatsbibliothek és a Zentralinstitut für Bibliotheksvesen vég-

zik, míg a folyóiratok figyelése és feldolgozása 14 könyvtár között oszlik meg. A szerkesztés munkáját a Deutsche Bücherei vállalta. A könyvtárügyet igen tágan értelmezik, sőt a ronkonterületek anyagát is feldolgozzák, amennyiben a könyvtárügyre vonatkoznak. Valószínűnek látszik viszont, hogy a modern dokumentáció minden részterületével ez az új szolgálat sem fog teljesen lépést tartani. A tervek szerint havonta 50–100 tételről fognak nyomtatott annotációs kártyákat készíteni és terjeszteni. Egy másik német demokratikus kiadvány a *Bibliographische Mitteilungen zum Bibliotheksvesen* címet viseli. Évente többször is megjelenik, de csak kevés kiadványról tájékoztat, pusztán közművelődési könyvtárügyi tételeket regisztrál.

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) évenként bocsátja ki a *Bibliographie de la Documentation et de la Bibliothéconomie* c. szakbibliográfiát, amely nemzetközi jellegénél fogva tulajdonképpen közölhetné a FID-hez tartozó országok teljes irodalmát, ehelyett azonban kénytelen alaposan válogatni. A bibliográfia 1951-től 1961-ig lényegében a *Revue Internationale de la Documentation* c. havi folyóiratban rendszeresen megjelenő bibliográfiai rovatot kumulálta, és bár így is nemzetközi anyagot nyújtott, 1962-től fogva új megállapodások révén mégis annyival bővítette az anyagot, hogy néhány fontos amerikai és francia szakfolyóirat bibliográfiai anyagát is átvette.

Rövid beszámolóink végére hagytuk a magyar szakbibliográfiák megemlégtését. A bel- és külföldi könyvtárügyi és dokumentációs szakirodalomról a már 10. évfolyamában járó *Könyvtári Figyelő* korábban is jó áttekintést nyújtott azzal, hogy rendszeresen közölte a Könyvtártudományi és Módszertani Központ sakkönyvtárának új szerzeményeit, ismertette a fontosabb könyvtárügyi cikkeket, és közölte a lefordított külföldi szakcikkek jegyzékét. Eleinte a folyóirat mellékleteként, majd 1962-től kezdve önállóan is megjelenik a *Könyvtári és dokumentációs szakirodalom* c. kurrens szakbibliográfia. Ez az évente hatszor kibocsátott folyóirat, összehasonlítva az eddig felsoroltakkal, igen jól megállja a helyét. Bő anyagot közöl, átfogja a bel- és a külföldi szakirodalom úgyszólván valamennyi fontos irodalmi termékét, a fontosabb tételekhez rövid annotációt ad, másutt címfordítást közöl, és angol—oros fordításban ismerteti a magyar kiadványok címeit is. Tartalmilag mégis az hiányolható, hogy a külföldi irodalomból csak a cikkeket regisztrálja, az önálló kiadványokat nem. Szakrendje igen részletes és alapos, de saj-

nálatos, hogy a szakrend táblázata nem jelenik meg minden számban, ami az eligazodást megkönnyítené. Az egyes számokban köztölt anyag olyan bőséges, hogy a rendszeres mutatózást ezután oldják meg. Szükség volna arra, hogy fontos tartalmához méltó borítólapot kapjon a kiadvány. E kurrens szakbibliográfia iránt egyébként már külföldön is mutatkozik érdeklődés.

A *Magyar Könyvtártudományi Bibliográfia* első két füzete ugyancsak megjelent, de a cím első pillanatra megtévesztő, mert a füzetek nem az egész könyvtárügyi szakirodalmat tartalmazzák, hanem csak az 1962-ben és 1963-ban az ország különböző részeiben megjelent hírlapok könyvtári vonatkozású cikkeit. A teljes könyvtárügyi szakirodalom a fentemlített kurrens szakbibliográfiában már megjelent, onnan kell majd áttemelni a fenti című általános magyar bibliográfia köteteibe. Ez a munka nyilván most már nem soká várta magára, és így a sok szempontból igen érdekes és pontos hírlapfeldolgozással együtt elénk fogja tárni két év teljes magyar könyvtárügyi szakirodalmát.

GOMBOCZ ISTVÁN

Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versenygyűjtemények bibliográfiája (1565—1840).Bp. 1963, Akadémiai K. 5371.

A régebbi magyar irodalomtörténetnek, de a zenetörténetnek, néprajznak, nyelv- és helyesírástörténetnek is fontos kutatási területe a kéziratok versenygyűjtemények vizsgálata. A könyvnyomtatás elterjedése három évszázadon át alig befolyásolta ezekben a gyűjteményeknek a jelentőségét. Még a múlt század elején is eleven funkciójuk volt a kézzel másolt versenygyűjteményeknek, pedig akkor már a nyomtatott verseskönyvek sem túlságosan drágák, sem különösen ritkák nem voltak. A kéziratok másolás szokását az élőszóbeli, túlnyomórészt énekes verskultúra tartotta fenn ilyen hosszú ideig. A versenygyűjtemények nagyobb részét bizvást mondhatjuk énekeskönyveknek, még ha nincs is bennük kotta, mert sok bizonyítékunk van rá, hogy a beléjük leírt versek általában dallamra készültek, énekelve terjedtek. Maga a kéziratok könyv főleg az emlékezet támogatására szolgált, könyv nélkül is tudott és dallamukkal együtt élő verseket rögzített. Személyesebb és ezért becsesebb volt a nyomtatott, rendszerint egyetlen költő verseit tartalmazó köteteknél az olyan kéziratok könyv, amelybe a leíró kiválasztott kedves darabjai kerültek bele. Ilyen módon a versenygyűjtemények

legjellemzőbb és legelterjedtebb típusa sokat elárul leírójának ízléséről s az egyes költők és egyes versek népszerűségéről is.

A magyar kéziratok énekeskönyvek és versenygyűjtemények eddig használatos bibliográfiáját Szabó T. Attila adta ki harminc évvel ezelőtt. Szabó T. Attila összeállításának a hiányait mindenki tapasztalta, aki nagy kéziratgyűjteményeink anyagában búvárkodott, de Stoll Béla új bibliográfiája óta tudjuk csak áttekinteni, hogy mennyi kézirat maradt eddig feltáratlan. A feldolgozott 927 kötetből eddig 482, tehát alig több mint a fele szerepelt bibliográfiában.

Hogy mi kerüljön bele a gyűjtésbe a szinte felmérhetetlen kéziratanyagból, azt a szerkesztő gondos megfontolás alapján döntötte el. Csak a kötetes kéziratokat ismerteti, tehát lemondott a leveles verseskéziratok, szórvány- és vendégszövegek felvételéről. Függelékben közli azonban az 1711 előtt keletkezett egy-kéteveles kéziratokat, lelőhelyük szerint csoportosítva. A XVII. századi anyag különleges kezelését az indokolja, hogy ez a *Régi magyar költők tára* új sorozatának anyaga. (Maga az egész bibliográfia a *Régi magyar költők tára* szerkesztésének a megalapozására jött létre.) Indokolt az a megszorítás is, hogy az egyetlen szerző verseit tartalmazó XVIII—XIX. századi kéziratok kötetek ismertetése elmaradt. Ezeknek feldolgozása az egyes költők kutatóira vár.

A bibliográfia tételei időrendben következnek egymás után. Ez az időrend, mint a bevezetés is mondja, nem minden pontjában szilárd és végleges. A pontos meghatározást megnehezíti, hogy a kéziratok bejegyzései néha több évet, évtizedet ölelnek fel, s hogy az énekek, versek is gyakran datálhatatlanok. A nehézségek ellenére is jól használható az itt megállapított időrend. Az egyes kötetek ismertetésének első bekezdése a kézirat címét vagy későbbi időben kapott nevét adja meg elsőül. Az eredeti kéziratban szereplő vagy hagyományosan használt nevek mellett sok olyan név szerepel, amelyet most adott a szerkesztő, felhasználva a kéziratban fellelhető személy és helyneveket vagy más adatokat. Ahol semmiféle más névadási lehetőség nem volt, ott a tartalmat jellemzi az elnevezés. A jelentékenyebb kéziratok azonban majdnem kivétel nélkül egyedi névvel szerepelnek. További adatok: a keletkezés ideje, a terjedeleme, a mérete és a lelőhely.

A fő adatok után következik a kézirat jellemző darabjainak említése. A gyűjteményekben ritkán olvashatunk verseimet, még ritkábban jelölik meg a szerzőt. Az egyes darabok azonosításának alapja általában a kezdősor.

Ha minden gyűjtemény minden darabját regisztrálná a bibliográfia, mérhetetlenül megnőtt volna a terjedelme. Teljes kezdősormutató készítése vagy a sáros-pataki mutató anyagának kiegészítése a jövő feladatai közé tartozik. De éppen STOLL Béla kiadványa bizonyítja, hogy ez mennyire szükséges, ha nem is kiadvány, de legalább cédulakatalógus formájában.

A kiadvány összeállításának jól megfontolt és következetesen végigvitt elveit azon az egy ponton lazítja némi esetlegesség és szubjektivitás, hogy mit tartottak említendőnek az egyes kötetekből. Az érdekes történeti vonatkozású verseket, a népdaljellegű szövegeket általában megtaláljuk a kiemelt darabok között. A híres, sokat másolt versek is előkerülnek, ha nem is annyiszor, ahányszor a kéziratokban előfordulnak. De a gyűjtemények gyakran száz vagy többszáz verset is tartalmaznak, említeni pedig nemigen lehetett húsz-harmincnál többet kötetenként. Még csak megbecsülni sem tudjuk, hogy az impozáns, több mint kétezer tételt tartalmazó kezdősormutató hány százalékát adja a 927 kötet teljes anyagának. A kiemelés esetlegessége miatt nem tudunk biztosan következtetni az elterjedtebb versek leírásának gyakoriságára sem. A teljes kezdősormutatótón kívül szükséges volna kidolgozni a kötetek „családfáját” (a keletkezés helye és a versanyag alapján), a zenetörténések számára nélkülözhetetlen szótagszám-mutatót és a szerzők meghatározását. Ezek az énekek ugyanis, bár nagyrészt névtelenül terjedtek el, egyes kivételektől eltekintve nem tartoznak a szorosan vett névtelen költszetbe. Még a legismertebb költők darabjai is sokszor észrevétlenül vegyülnek el a közkeletű énekek között. A kisebb jelentőségű deákok, iskolamesterek, műkedvelő urak versei még nehezebben azonosíthatók. Költészetünknek ezek az aprószentjei valószínűleg hiába várnak egyéni feldolgozásra, de mint egy-egy korszak nagyjából egységes költői átlagstílusának művelői, feltétlenül megérdemlik a kollektív vizsgálatot.

Minden bibliográfia tovább él, fejlődni kíván lezárása, kiadása után is. STOLL Béla is felkészül bibliográfiája utóéletére, s az ezután előkerülő adalékok gondját folyóiratunkra bizza bevezetőjében (11. l.). Remélhető, hogy a *Magyar Könyvszemle* vállalja ezt a feladatot.

VARGHA BALÁZS

Dobrovol'szkij, L. M.: Zaprescennaja kniga V Roszszii 1825—1904. Moszkva, 1962, Vseszojuznaja Knizsnaja Palata. 253 l.

A cenzúra által elkobzott és betiltott könyvekről ad számot a neves szovjet irodalomtörténész és bibliográfus. A mű lényegében a dekabrista felkeléstől (1825) az 1905-i forradalomig terjedő időszakra szólal be.

A szerző által tárgyalt korszakról az elkobzott könyvekkel kapcsolatban elég sok forrásmunka maradt. A legjelentősebbek sorában említhetjük a cári belügyminisztérium kiadványait a betiltott könyvekről 1870-, 1876-, 1881-, 1884-, 1894- és 1899-ben. 1905-ben is elkészült a jegyzék, de kéziratban maradt. A jelenlegihez hasonló kritikai és összefoglaló mű eddig egy sem jelent meg. Az utókor nagy szerencséjére a cári rendőrség illetékes tagjai a könyvek megsemmisítését „kereseti” lehetőségnek is felhasználták. A fennmaradt feljegyzések szerint egy-egy elkobzott műből 300—500 rubel értékben is kiárusítottak gyűjtőknek. Ezenkívül a leningrádi Publicsnaja Biblioteka, amely utóbb a Szaltükov-Scedrin nevet vette fel, 1867-től egy példányt kapott az elkobzott művekből, 1872 után pedig már két példányt. Természetesen ezt a rendelkezést sem hajtották végre lelkiismeretesen, és éppen ezért számos olyan mű van, amelyből egyetlen példány sem ismeretes.

DOBROVOL'SZKIJ művét, az előszón kívül, három fejezetre tagolta. A mű első fejezetében a tiltott könyvek tanulmányozásához felhasznált forrásmunkákat ismerteti és értékeli. A nyomtatott forrásmunkák rendkívül hibásak voltak, ami a szerző munkáját nemcsak megnehezítette, hanem meg is sokszorozta. A könyv második része a betiltott könyvek címlírását (lehetőleg az eredeti mű alapján) és cenzúratörténetét adja, ugyancsak az eredeti döntés felhasználásával. Minden mű után I. sz. alatt a könyv lelőhelyét tünteti fel, II. sz. alatt a levéltári forrásokat adja meg és III. sz. alatt a könyvezzeti utalásokat. A mű harmadik fejezete névjegyzéket ad.

DOBROVOL'SZKIJ öt pontba foglalta össze a szempontokat, amelyek alapján az egyes Oroszországban nyomtatott műveket jegyzékébe felvette. Ezek a következők: a) Az eredeti művet a cenzúra betiltotta, de némi változtatással engedélyezte az újranyomást és terjesztését, b) a cenzúra a művet csak a közkönyvtárakból és a társadalomtudományi olvasókól tiltotta ki, c) azokat a műveket, melyekkel kapcsolatban a szerző nem találta meg az eredeti betiltást, de valamely forrásmunka említi, ugyancsak felvette, d) külföldön vagy illegálisan nyomtatott és betiltott könyveket, e) az erkölcs és józtlásba ütköző rendelkezés ellen vétő műveket.

DOBROVOL'SZKIJ műve 248 egységet ölel fel, ami lényegében nem nagy szám, de ha figyelembe vesszük, hogy a cári belügyminisztérium főleg az Oroszországban legálisan nyomtatott műveket tiltotta be, akkor jelentősnek kell minősíteni. Az osztályharc fokozódására 1905 után jellemző, hogy 1917-ig 2300 orosz nyelvű és Oroszországban nyomtatott könyvet tiltottak be.

DOBROVOL'SZKIJ cenzúratörténeti anyagát nagyrészt publikálatlan levéltári gyűjtésből, az eredeti végzés alapján foglalta össze. Ennek a jelentős műnek egy magyar vonatkozása is van. MADÁCH *Tragédiájának* első orosz nyelvű (1900) fordítását is betiltották 1901-ben és megsemmisítették. Sajnos a műből eddig nem került elő példány. Mivel a címlapon a betiltó végzés szerint „1. füzet” megjelölése szerepel: nem tudjuk, hogy tulajdonképpen verses fordításról van-e szó és mennyit fordítottak le, illetve publikáltak a műből.

DÁNIEL GYÖRGY

Vocabularium abbreviatarum bibliothecarii. 3. Index acronymorum selectorum. 2. Instituta scientifica. Bp. 1962. VI, 278 l. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 30.) — **Vocabularium abbreviatarum bibliothecarii. 3. Index acronymorum selectorum. 3. Instituta paedagogica.** Bp. 1963. VI, 377 l. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 38.)

A tudományos munka „szürke eminenciái”-nak nevezhetjük azokat a fáradságot nem ismerő, lelkiismeretes gyűjtőket: akik széleskörű tudásuk, nagy nyelvismeretük ellenére is megelégszenek a tudományok szolgáltatásának másodlagos, közvetett formájával s aprólékos műgonddal, hallatlan precizitással és szorgalommal, tudományos segédleteket készítenek.

A tudományos segédletek széles skálája ismert, és szinte határtalan lehetőségek vannak további fejlesztésükre, aminek csupán egyetlen korlátja lehet: nem szabad öncélúvá válniok, elszakadni a társadalom valóságos igényeitől. A tudományos kutatás bőséges könyvészeti segédletei már nemcsak az igények, hanem megvalósulásuk nagy száma miatt sem sorolhatók fel. Sok kialakult segédleti formát ismerünk és sok új kezdeményezést is.

A *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei* című sorozatban egy ilyen új segédlettel, hasznos kezdeményezéssel találkozunk.

Az 1962. évben megjelent az *Index Acronymorum Selectorum* 2. köteteként az

Instituta scientifica, az elmúlt évben pedig a főcím alá tartozó 3. kötet: az *Instituta paedagogica*. (Az 1. kötet még nem jelent meg.)

A könyvtárosok számára készült rövidítéseket feloldó szótárak első köteteként az intézmények, intézetek, társulatok stb. névrövidítéseit tartalmazza. Mintegy 10 000 rövidítési jel feloldását adja. Az összeállítás többéves gyűjtő és feldolgozó munka eredménye, s bázisai különböző nemzeti és nemzetközi rövidítésgyűjtemények, központi periodikajegyzékek, egyéb speciális jegyzékek és egyes monográfiák. A gyűjtés a jelent illetően teljességre törekszik, s több, mint húsz nyelv rövidítéseit veszi figyelembe. Igyekszik — ha már nem is teljességgel — a múltba is visszanyúlni, elsősorban azt a gyakorlati szempontot véve figyelembe, hogy milyen rövidítések feloldása látszik szükségesnek.

Lényegében ugyanezek a szerkesztési szempontjai az 1963-ban megjelent 3. kötetnek, amely az oktatással foglalkozó intézmények rövidítéseit oldja fel.

A kötet főrészt két függelék egészíti ki: az egyetemi és egyéb tudományos fokozatok, diplomák rövidítéseinek feloldása, valamint az egyetemi és egyéb ifjúsági szervezetek szígláinak a gyűjteménye.

Mindkét kötet használatának közös technikai jellemzője, hogy az egyes rövidítések után a feloldás következik, és ezután az érdekelt ország (szervezet) székhelyének, majd annak a nyelvnek a megjelölése kap helyet, amelyből a rövidítés származik. A gyakrabban ismétlődő városneveket is rövidítve közli. A használhatóság érdekében minden rövidítést felold a kötet elején közölt kulcs-rendszer.

Mindkét kötet egész anyagát — latin és cirillbetűs — betűrendben közli. A latinbetűs ábécében az ékezetes magánhangzók külön rendhelyet kapnak.

A kötetek elején közölt előszók minden használati utasítást megadnak, a két segédlet azonban olyan egyszerű szerkezetű, hogy első tekintetre, magyarázatok nélkül is használatba vehetők.

A szerkesztő az előszóban maga is hivatkozik arra, hogy segédlete úttörő. Hogy ilyen szükséglettel nemzetközi viszonylatban is találkozunk, azt mutatja, hogy éppen a nemzetközi szervezetek szakirodalmában jelentkeznek már olyan kísérletek, amelyek pl. maguknak a számra gyorsan szaporodó nemzetközi szervezeteknek, különösen az ENSZ szerveinek állandóan használt rövidítéseit feloldják, de ilyen általános jellegű segédlettel — valóban — még a nemzetközi könyvészeti segédletek körében sem találkozunk. Az össze-

állító-szerző ugyan azt hangsúlyozza, hogy elsősorban hazai használatra készült, de alighanem nemzetközi sikere is lesz, esetleg olyan formában, hogy műfaji követői lesznek.

Az összeállítás alapos könyvtárosi műgonddal készült, s ha egy-egy olyan jelenséggel találkozunk, amely nem mutat teljes következetességre (BEK és PEK, azaz a Budapesti Egyetemi Könyvtár és a Pécsi Egyetemi Könyvtár rövidítése helyet kap benne, de a Szegedi Egyetemi Könyvtár nem, a Magyar Tudományos Akadémia tudományos osztályai közül csak egyet közül rövidítve stb.), nem ezt mondhatjuk jellemzőnek, hanem éppen az ellenkezőjét: a rövidítések feloldásában a teljességre törekvést.

Külön elismeréssel kell megemlékeznünk néhány logikus és praktikus szerkesztési szemponttól. A nemzetközi érdeklődésre való tekintettel nagyon helyes az orosz, angol és német nyelvű előszó. Érzésünk szerint még egy francia nyelvű előszó is elkelt volna, annál is inkább, mert az anyaghoz viszonyítva a nem egészen egy-lapos előszó igazán nem jelent pazarlást. Helyeseljük a szerkesztőnek azt a szempontját, hogy a rövidítésekben nem veszi figyelembe a diakritikus jeleket, hiszen a különböző szövegekben sem egyformán találkozunk alkalmazásukkal, s így — különösebb értelem nélkül — szinte duplájára kellett volna terveznie közölt anyagát. Ugyancsak helyes az a szerkesztési szempont, hogy a rövidítéseket „saját” nyelven kell visszaadni. Osztjuk azt a szerkesztési szempontot is, hogy az azonos szervek különböző rövidítéseinél nem részletezi a feloldást, hanem csak utalót ad.

Az egyébként nemcsak szerkesztésben, hanem az előszóban adott gondosság kiterjedhetett volna a szögletes zárójelek használatának magyarázatára is. E tekintetben nem egészen világos és következetes a szerkesztés.

Érdemi vonatkozásban mindössze egy észrevételt tehetünk. Kissé ötletszerűnek hat, hogy a különböző forrásokban található rövidítések közül a helyesen választott tudományos és oktató intézeti rövidítések feloldása mellett a szerkesztő még odaiáll ifjúsági egyesületeket is közli, de ehhez már nem egészen következetesen csatlakozik az „egyéb” egyesületek színlainak feloldása. Itt valamilyen járulékos kettős vonzás érvényesül, amely az egyetemi rövidítések feloldásából, az egyetemi, majd az általános ifjúsági szervezetekhez vezet, s ezáltal olyan szélesre tárja a kapu-

kat, amelyeken már más szempontok is bebocsátást kérhetnek. Ez a rész már nem is tekinthető olyan teljesnek, mint az oktatási intézményekre vonatkozó főrészt.

A névrövidítések feloldását tartalmazó és a szervezetek nemzeti, területi és székhely, illetőleg egyéb fontos adataira utaló könyvészeti segédletek második kötete (a tudományos intézetek adatai) MORAVEK Endre gyűjtő-szerkesztő egyéni tudományos munkáját tartalmazza, a harmadik kötetben (oktatási intézmények, egyetemi és ifjúsági szervezetek adatai, tudományos fokozatok) pedig a gyűjtésben BODNÁR-BERNÁTH Edit is segédkezett.

A nemzetközi viszonylatban is úttörő kezdeményezésért és az összeállítás tartalmi és szerkezeti érdemeiért elsősorban MORAVEK ENDRÉT illeti az elismerés. A kezdeményezés jelentőségét felismerő tudományos intézet: a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára és annak igazgatója a kiadással jó igyekezetet támogattak.

TAKÁCS JÓZSEF

Barzilai (Folman), J.: Bibliography of the Hebrew writings of Prof. Baruch (Benedikt) Kurzweil for the years 1942–1962. Ramat-Gan, 1963. 14 l.

B. KURZWEIL, a Bar-Ilan Egyetem professzora, irodalomtörténész és kritikus. Az utolsó két évtized héber irodalma az ő félelmetes kritikus pálcája alatt vonult el.

A német és cseh folyóiratokban korábban megjelent munkásságát az összeállítás elhagyja, csak a héber nyelvűeket regisztrálja. A 290 számból 8 könyv, a többi tanulmány és cikk, esszé és kritika: irodalomtörténeti és irodalomelméleti dolgozatok és széles perspektívájú bírálatok. A héber irodalomból legtöbbet AGNONnal, BIALIKkal és CSENICHOVSZKIVAL foglalkozik. A világ-irodalomból a XIX. és XX. század sok nagyja szerepel: BALZAC, BROD, DÜRRENMATT, GOGOL, HESSE, KAFKA, Heinrich és Thomas MANN, MÉRIMÉE, POE, STENDHAL, TOLSZTOJ, S. ZWEIG és mások. Ahogyan a modern héber irodalmat egy összefoglaló műve tárgyalja (*Szifruténu Hechádásá*. Jerusalemben, 1960), úgy ezeket a világirodalmi vonatkozású írásokat is kötetbe kellene menteni a napilapokat őrlő „idő malma” előtt. Megérdemelnék.

A sok munkát igénylő bibliográfiai összeállítást a tanítvány, J. BARZILAI végezte el gondos kézzel. Ne sajnálja a fáradságot és készítse el az elejét is, hogy megvilágosodjék az egész életmű!

SCHIEBER SÁNDOR

TARTALOM

<i>Gündisch, Gustav</i> : Zur Lebensgeschichte des Humanisten Kaspar von Pest	1
<i>Fabó Irma</i> : A Munka Szemléje — History of the journal „A Munka Szemléje” (Labour's Review)	14

KÖZLEMÉNYEK

<i>Scheiber Sándor</i> : Ismeretlen magyarországi zsidó kalligrafus	30
<i>Käfer István</i> : Szinnyi József két levele František Richard Osvaldhoz	32
<i>Kovács Ilona</i> : Könyvkiadási viszonyok a Nyugat tükrében	34
<i>M. Pásztor József</i> : Elkobzott könyvek és folyóiratok Debrecenben 1934-ben	39
<i>Szabó Ferenc</i> : A felszabadult Magyarország első kommunista napilapja	43

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

<i>Jakó Zsigmond</i> : A szebeni nyomda XVI. századi történetéhez	48
<i>Borsa Gedeon</i> : A szebeni nyomda a XVI. század utolsó negyedében	56
<i>Dörnyei Sándor</i> : A XVI. századi besztercebányai nyomda történetéhez	62
<i>Waldapfel József</i> : Egy népkönyv illusztrációinak vándorlása	64
<i>Herepei János</i> : Egy kis példányszámban megjelent régi magyar könyv	69

FIGYELŐ

<i>Kóhalmi Béla</i> : Fitz József emléke	71
<i>Takács József</i> : Könyvtáraink a jogi dokumentáció szolgálatában	71
<i>Kecskeméti István</i> : Az első magyar nyelvű hang-illusztrációs zenetörténet	76
<i>Dezsényi Béla</i> : Az ISO/TC 46 budapesti tanácskozása	77
-rt-: Az IFLA 1964. évi közgyűlése	78
A Szabó Ervin Könyvtár jubileuma	79
<i>D. B.</i> : A sajtóarchívumok szerepe Németországban	80
<i>Frankl Sándorné</i> : Korunk legdrágább könyvei	80

SZEMLE

<i>Isztorija Goszudarsztvennoj Publicsnoj biblioteki imeni Szaltükova-Sesedrina (Ism. Ujhelyi Gabriella)</i>	81
<i>Molnár József</i> : A könyvnyomtatás hatása a magyar irodalmi nyelv kialakulására 1527—1576 között (Ism. <i>Kőhegyi Mihály</i>)	82
<i>Kovács Endre</i> : A krakkói egyetem és a magyar művelődés (Ism. <i>Holl Béla</i>)	83
<i>Levitasz, I. G.</i> — <i>Moszkalev, M. A.</i> — <i>Fingerit, Je. M.</i> : Revoljucionnue podpol'nue tipografii v Roszszii (Ism. <i>F. Wendelin Lúdia</i>)	84
<i>Weitzmann, Kurt</i> : Aus den Bibliotheken des Athos (Ism. <i>Cs. Cs.-né</i>)	85
<i>Brüder Grimm Gedenken 1963 (Ism. X.)</i>	85
<i>Vleeschauwer, H. J.</i> : Survey of library history — History of the Western library (Ism. <i>Gombocz István</i>)	86
<i>Dovifat, Emil</i> : Zeitungslehre (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	87
<i>Tóth András</i> : A kötelezpéldány-szolgáltatás története Magyarországon (Ism. <i>Medrey Zoltán</i>)	87
<i>Gallai Ervin</i> : A mezőgazdasági bibliográfiai tájékoztatás kérdései (Ism. <i>Wallshausen Gyula</i>)	88
A magyar szakirodalom külföldi referáltsága (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	89
<i>Rieger, Herbert</i> : Methoden und Formen der Literaturinformation — <i>Schmoll, Georg</i> : Methodik des Recherchierens (Ism. <i>Szilágyi Tibor</i>)	90
Scientific and learned societies of Great Britain (Ism. <i>Szentmihály Andrea</i>)	90

BIBLIOGRÁFIÁK

Újabb kurrens könyvtárügyi bibliográfiák (Ism. <i>Gombocz István</i>)	91
<i>Stoll Béla</i> : A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (Ism. <i>Vargha Balázs</i>)	93
<i>Dobrovolszkij, L. M.</i> : Zaprescennaja kniga v Roszszii (Ism. <i>Dániel György</i>)	94
Vocabularium abbreviatarum bibliothecarii (Ism. <i>Takács József</i>)	95
<i>Barzilaj, J.</i> : Bibliography of the Hebrew writings of Prof. Baruch Kurzweil (Ism. <i>Scheiber Sándor</i>)	96

TABLE DES MATIÈRES

<i>G. Gündisch</i> : Contributions à la biographie de l'humaniste Caspar de Pest (Texte entier en allemand)	1
<i>I. Fábó</i> : Histoire de la revue „A Munka Szemléje” (Revue du Travail) (Avec résumé en anglais)	14
CONTRIBUTIONS HISTORIQUES	
<i>S. Scheiber</i> : Un calligraphe juif inconnu de Hongrie	30
<i>I. Käfer</i> : Deux lettres de József Szinnyei à František Richard Osvald	32
<i>I. Kovács</i> : L'édition de livre hongroise et la revue Nyugat	34
<i>J. M. Pásztor</i> : Livres et périodiques confisqués à Debrecen en 1934	39
<i>F. Szabó</i> : Le premier quotidien communiste en Hongrie après la Libération ...	43
ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS	
<i>Zs. Jakó</i> : Contributions à l'histoire de l'imprimerie de Szeben au XVI ^e siècle	48
<i>G. Borsa</i> : L'imprimerie de Szeben dans le dernier trimestre du XVI ^e siècle	56
<i>S. Dörnyei</i> : Contributions à l'histoire de l'imprimerie de Besztercebánya au XVI ^e siècle	62
<i>J. Waldapfel</i> : La migration des illustrations d'un livre populaire	64
<i>J. Herepei</i> : Un ancien imprimé hongrois tiré en 25 exemplaires.	69
CHRONIQUE	
<i>B. Kóhalmi</i> : A la mémoire de József Fitz	71
<i>J. Takács</i> : Les bibliothèques hongroises au service de la documentation juridique ..	71
<i>I. Kecskeméti</i> : La première histoire de la musique en langue hongroise avec illustrations enregistrées	76
<i>B. Dezsényi</i> : La session de l'ISO/TC 46 à Budapest	77
— <i>rt</i> — : L'assemblée générale de l'IFLA	78
Le jubilé de la Bibliothèque Ervin Szabó	79
<i>B. D.</i> : Le rôle des archives de presse en Allemagne	80
<i>S. Frankl</i> : Les plus chers livres de notre ère	80
COMPTES RENDUS CRITIQUES	
Istoriya Gosudarstvennoy Publičnoy biblioteki imeni Saltykova-Šcedrina (<i>G. Ujhelyi</i>)	81
Molnár József: A könyvnyomtatás hatása a magyar irodalmi nyelv kialakulására 1526—1576 között (<i>M. Köhegyi</i>)	82
Kovács Endre: A krakkói egyetem és a magyar művelődés (<i>B. Holl</i>)	83
Levitas, I. G. — Moskalev, M. A. — Fingerit, Ye. M.: Revolucionnye podpol'nye tipografii v Rossii (<i>L. F. Wendelin</i>)	84
Weitzmann, Kurt: Aus den Bibliotheken des Athos (<i>Mme Cs. Cs.</i>)	85
Brüder Grimm Gedenken 1963 (<i>X.</i>)	85
Vleeschauwer, H. J.: Survey of library history — History of the Western library (<i>I. Gombocz</i>)	86
Dovifat, Emil: Zeitungslehre (<i>B. Dezsényi</i>)	87
Tóth András: A kötelespéldány-szolgáltatás története Magyarországon (<i>Z. Medrey</i>) ..	87
Gallai Ervin: A mezőgazdasági bibliográfiai tájékoztatás kérdései (<i>Gy. Walleshausen</i>)	88
A magyar szakirodalom külföldi referáltsága (<i>B. Dezsényi</i>)	89
Rieger, Herbert: Methoden und Formen der Literaturinformation — Schmall, Georg: Methodik des Recherchierens (<i>T. Szilágyi</i>)	90
Scientific and learned societies of Great Britain (<i>A. Szentmihály</i>)	90
BIBLIOGRAPHIES	
Nouvelles bibliographies périodiques de bibliothéconomie (<i>I. Gombocz</i>)	91
Stoll Béla: A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (<i>B. Vargha</i>)	93
Dobrovol'ski, L. M.: Zapreščannaya kniga v Rossii (<i>Gy. Dániel</i>)	94
Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii (<i>J. Takács</i>)	95
Barzilai, J.: Bibliography of the Hebrew writings of Prof. Baruch Kurzweil (<i>S. Scheiber</i>)	96